

10.

Foucault, Hegel'in tarihi ilerleyen bir süreç olarak kabul etmesini, yukarıda da belirtildiği gibi, eleştirmektedir. Çünkü ona göre ilerleme, modern dönem olarak adlandırdığı dönemin mitinden başka bir şey değildir. İlerleyen bir süreç tasarımına

sahip olmak, sadece geleceği ve gelecekte ulaşılması hedeflenen idealleri önemli sayar.

Ama önemli olan "şimdi"dir. Tarihe böyle bakmak, tekillikleri göz ardı edip, geleceğe

yönelmeye yol açar. Gerçekten de Hegel bütünle uğraşırken, tekilleri ilgi alanının dışına

iter, yani tekler önemsizdir. Oysa Foucault'ya göre tekilliklerin ve 'ayrım'ın vurgulandığı yerde zenginlik vardır. Hegel'in diyalektik yöntemini Foucault, "ayrım"ın verilmesine dayalı

Nietzscheci eleştiriyi kullanıp reddeder (Madan Sarup,1997: 93).

Foucault, Hegel'inki gibi "tin" kavramı yoluyla yapılan "bütünleştirmelere" ve tarihte bir ereğe doğru gidiş fikrine karşıdır; ona göre, tarihin akışı, kopuş ve süreksizliklerle kesilmiştir. Tarihteki bu kopuşları açıklamamızı sağlayacak olan tarih

anlayışı, soykütüksel çözümlemeyi içine almış olmalıdır. Soykütüksel çözümleme,

Foucault'ya göre, geleneksel tarihsel çözümlemeden birçok bakımdan ayrılır: Örneğin,

geleneksel, bütüncül tarih, olayları belirli açıklama dizgeleri altına sokmak yoluyla

önemli tarihsel olaylara, kişilere yönelir; soykütüksel çözümleme ise, geleneksel tarihin

göz ardı etmiş olduğu veya dışladığı tek tek olaylara döner (Foucault,1984: 76).

Foucault'ya göre "bütüne aykırı" durumların, olayların, kişilerin bütüne zorla boyun

eğdirilmesi sürekli söz konusu olmuştur tarihte. İşte bunları da dikkate almamıza yardımcı olacak olan tarihsel bakış, soykütüksel çözümleme yapacak olan tarih anlayışı

tarafından sağlanacaktır. Foucault, bu tarih anlayışını Nietzsche'nin görüşlerini dikkate

olarak biçimlendirir.

Foucault, Nietzsche'nin, tarihi ilerleyen bir süreç olarak ele alması ve

'ayrım'ları değil, bütünü vurgulayan bir anlayışa sahip olması bakımından Hegel'e

yaptığı eleştirileri kullanır. Nietzsche, Hegel gibi belli bir dizge kurmaz, çünkü ona göre

her dizge önünde sonunda kendi içinde sorgulanamayacak bir öncüller kümesine indirgenir: "Dizge kurma isteği gerçekte bütünlükten yoksun olmanın bir göstergesidir".

Dizgeler sadece bir görüş edinmemize yardımcı olur. Dizgeselliğe karşı olan Nietzsche'nin tarihe ve değerlere ilişkin görüşlerinde ele alınması gereken bengi dönüş görüşüne göre, hiçbir koşula bağlı olmaksızın herşey

yinelenmektedir. Nietzsche'nin bu görüşü, belli bir amaca bağlı olarak yaşamının,

tarihe anlam yüklemenin yadsınmasına dayanır. Nietzsche'ye göre tarih bir ereğe doğru

yol almamaktadır, tarihte ilerleme söz konusu değildir. Bununla ilgili olarak Nietzsche,

Untimely Meditations adlı kitabında : "insanlığın amacı zamanın sonunda yatmaz; bu

amaç yalnız ve yalnız insanlığın en üst türlerindedir" der. Bu görüşün tersine, dünyanın

tüm görünüşlerinde tinin damgasının olduğuna ve tüm olan bitenin tinin isteğine göre

olduğuna inanan ve Foucault'nun bu bakımdan eleştirdiği Hegel'e göre, tüm siyasal kurumlar, gelenekler...tek bir "özün" farklı anlatımlarıdır. Foucault, yukarıda belirtildiği gibi, Hegel'in sistemine benzer biçimde dünyayı, oluşu tüm yönleriyle açıklama savında olan düşünce sistemlerine karşıdır.

Dizgesellik

karşısında tıpkı Nietzsche gibi eleştirel bir tutum takınır. Onun Nietzsche'den devşirdiği

tarih görüşüne dayanan çalışmalarında belli bir dizgeden bahsedilmez. Foucault, Nietzsche'ye olan borcunu soykütüğü diye adlandırdığı tarih anlayışını anlatırken

açıklamıştır (Michael Mahon,1992: 121-122).

Foucault, Hegel'i Nietzsche'ye dayanarak özgürlük anlayışı bakımından da eleştirir. Hegel'de özgürlük ancak bütünlükle olanaklı olabilir, burada vurgusu yapılan

bütündür, çünkü teklerin özgürlüğü bütüne bağlı olarak ortaya çıkar. Oysa Nietzsche ve Foucault için önemli olan ve vurgusu yapılması gereken teklerin özgürlüğü, bu özgürlüğün ortaya çıkma olanakları ve koşullarıdır. Onun bu tür eleştirilerinin nedenlerini bulmak için Nietzsche'den devşirdiği tarih anlayışını anlamak gerekir. Bunun için de Nietzsche'nin tarih anlayışını ve belli bir yerde bulamasak da, birkaç kitabından çıkarabileceğimiz söykütüğü kavramını ele almak yerinde olur.